

פרכה ויהי

303

בסעודת המלאכים מתחילה פרשה זו ובעקדת יצחק מסתיימת – וצד השוה אחד משותף לשתייהן: הרצון.

כשם ש"תפלה בלי כוונה כגוף בלי נשמה", ועליה יאמר: "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יזכוילו ולבם לא יזכוון עמו", אף על פי ש"הוא רחום יכפר", כך כל מצוה ומעשה טוב שהאדם עושה העיקר שהדבר יעשה לא כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך רצון וחפץ, אהבה ותשוקה, זריזות ומסירות. והדבר התבטא ביותר בשתי העובדות של אברהם.

הסעודה והעקדה. מכנים אורחים גדול היה אברהם. "ויטע אשל", ואמר: אכילה שתיה ליה. אשל זה פרדס, ואשל זה פונדק – והכל לשביל האורחים. אבל כל מה שהתורה מספרת באריכות ובפרטות על הכנסת אורחים של אברהם הוא לא באורחים ממש הזקוקים לכך, אורחים בשר ודם, אלא – במלאכים. מים לרחיצת הרגלים ושלוש סאים קמח סולת ועוגות ושלושה בני בקר ושלוש לשונות בחרדל וחמאה וחלב – בכל אלה טרח אברהם למי שאינם צריכים אף לא אחד מאלה.

"ויאכלו", וכי אוכלין היו? אלא נראין כאוכלין, ראשון ראשון מסתלק". ובכן לא היה כאן מעשה במציאות, לא אורחים ולא הכנסת אורחים, אלא – רצון בלבד, מחשבה טובה גרידא. לא ידע אברהם שהם מלאכים, באו אליו בדמות אנשים, והוא התמסר בחשק רב וזריזות ונדיבות לקיים בהם מצות הכנסת אורחים, אבל לאמיתו של דבר לא קיים אלא במחשבתו וברצונו בלבד. ועל רצון זה האריכו במדרש לפרש את השכר ששילם לו הקב"ה במדבר ובישוב ולעתיד לבוא.

ואף הנסיון הגדול ביותר מעשרה הנסיונות של אברהם, נסיון העקדה, אף הוא לא היה אלא ברצון בלבד ולא במציאות ובפועל. לא זו בלבד שלבסוף לא נתקיים הדבר במעשה, אלא אף לכתחילה לא היה רצונו של הקב"ה שישחוט את יצחק. "אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על-לבי" – אשר לא צויתי, זה בנו של מישע מלך מואב; ולא דברתי, זה יפתח; ולא עלתה על לבי, זה יצחק בן אברהם". וכבר פירשו הכתוב "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת", כי אברהם תיקן את אברי הגוף שלו כל כך עד שהם, האיברים בעצמם, היו מוכנים ומזומנים לעשות כל המעשים הטובים, וכדרך שאמר ר' מתניה בירושלמי שהוא מחזיק טובה לראשו שכשמגיע למודים הוא כורע בעצמו. אבל כאן, בעקדה, הרי לא היה כאן באמת שום מצוה מצד עצמה כלל, ולכן לא הרגישו האיברים שום נטיה מצד עצמם לעשות המעשה, והוצרך אברהם "לשלוח את ידו" לקחת המאכלת, כי היד בעצמה לא הרגישה נטיה כלל לכך. ונסיון זה של העקדה, שאנו מזכירים לדורות כזכות אבות שיגן עלינו, לא היה אלא ברצון הזריזות ("וישפס אברהם בפקר") בלבד, ולא התגשם במעשה.

וזהו הנקודה השיתופית של פתיחת הפרשה וסיומה, הכנסת האורחים והעקדה. להודיענו, שהעיקר הוא הנקודה הפנימית של כל המעשים הטובים – הרצון והאהבה והזריזות. ודאי, הרצון בלבד לא מספיק. אף אברהם הוכרח להלביש הרצון במעשה, לפי מחשבתו על כל פנים. חשב שמכניס אורחים בפועל וחשב שהעקדה מתגשמת במעשה. אבל בצירוף להמעשה קובע בעיקר הרצון שבו.

מפרכה ויהי

11

16

17

26

31

36

41

עליו

הכל תלוי אך ורק בכוח הרצון

"כחם היום" (י"ח א')

בהיותי נער למדתי עם עוד מספר ילדים אצל מלמד דרדקי בשכונת "בית ישראל" בירושלים. המסכת שהיו אמורים ללמוד, היתה מסכת שבת, והזמן - בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, כאשר ש"סים שלמים לא היו בנמצא כמו היום.

11

רק ש"ס אחד שהיה שייך לראב"ד השכונה שימש את כולם. המלמד ביקש שיביאו גמרות, אבל כל הילדים באו חזרה לבית המדרש ואמרו למלמד: "לא מצאנו גמרא". ובאמת לא היתה שם בנמצא אפילו גמרא אחת.

רק ילד אחד, סיפר הרב, הלך וחיפש עד שמצא. תשאלוני: מהיכן? - אינני יודע! הלך ומצא.

מדוע? - כי הוא היה היחיד שרצה באמת למצוא. שאף ככל מאודו להשיג גמרא, ויהי מה! ולכן סייעו בעדו מלעילא למצוא מבוקשו. אותו

ילד, סיים הגר"ח זילברשטיין, נהפך כיום לאחד ממרביצי התורה הגדולים שבדור.

הכל בכח רצונו העז.

אצל אברהם אבינו מצינו שהיה רצונו עז להכניס אורחים, עד שביום שמל את עצמו הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, כדי לא להטריחו באורחים, אף נפשו כמהת-החסד של עמוד-החסד, לא מצאה מנוח לנפשה. הייתכן שאשאר היום ללא אורח?

במדרש מסופר שאברהם שלח את אליעזר, זקן ביתו, לחפש אורחים. הלך אליעזר ולא מצא. ממשיך המדרש לספר שאברהם אמר אז: "לית ה'למנותא בעבדי" (אין אמונה בעבדים). דהיינו, לא עשית דייך כדי להשיג את מבוקשי.

ולכאורה ייקשה, הרי אליעזר יצא החוצה, שוטט בדרכים וחיפש בכל האמצעים שעמדו לרשותו על מנת להשיג את מבוקשו של אברהם, ולא עלתה בידו שהרי הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה. מדוע אם כן גער בו אברהם? האם לא עשה כל מה שהיה צריך לעשות?

והתשובה היא, לא. הוא לא עשה דיו. והראייה: אברהם אבינו יצא החוצה, ומצא.

ללמדנו שהכל תלוי בכוח הרצון.

אל תאמר איני יכול, אמור איני רוצה

"וירא והנה שלשה אנשים" (י"ח ב')

במושגיו ומונחיו של יהודי לא קיימות המילים "אינני יכול" או "אינני מסוגל". אין דבר כזה. אפשר לומר "אינני רוצה", "אין לי חשק", אך לעולם לא תוכל לומר שאין בכוחך לבצע דבר מסוים. אם באמת תרצה להגיע, ולו לפסגה הגבוהה ביותר - תגיע ותגיע. הכל תלוי אך ורק ברצונך.

הגר"ח זייציק זצ"ל מוכיח זאת מפרשת המלאכים שבאו אל אברהם אבינו ביום השלישי למילתו כאשר למרות הכאבים העזים רצה אברהם בכל מאודו שיגיעו אורחים לביתו. הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, כאביו הולכים ומתגברים, עד שבמדרש מובא שהיה נאלץ להחליף את תחבושותיו, ובכל זאת הוא מתחנן אל הקב"ה שישלח לו אורחים.

כשיהודי מתפלל אל ה' שיעזור לו לקיים מצווה מסוימת, והוא רוצה בכך באמת ובכל מאודו, מן השמים מסייעים בידו, ולכן אפילו שבדרך הטבע

לא קורה שמזדמנים אורחים ביום חום שכזה, שולח לו ה' מלאכים מן השמים.

ובמילים אחרות: אם רצית לקיים מצווה - רצונך יבוא לידי מימוש גם אם יצטרכו לפתוח לך שערי שמים שלא כדרך הטבע.

Man's Potential for Good or Evil

(4)
Table Talk
Rav Peletz

1 ACCORDING TO OUR TRADITION, ANGELS WHO ARE CALLED *malachim*, "messengers," are sent by G-d to perform a specific mission. Indeed, we are taught that an angel cannot perform more than one mission at a time. It is for this reason that the angels who came to the house of Avraham after he fulfilled the commandment of the Almighty and circumcised himself were each given a specific task and mission to fulfill. Rashi tells us that one came to heal Avraham, while the second came to inform Sarah that she would have a child. The third one was sent to destroy the wicked city of Sodom. The question, however, presents itself: Why did this third angel come to the house of Avraham at all, since his mission and purpose was totally unrelated to the house of Avraham?

There are two answers given to resolve this difficulty. According to the first, when G-d decided at the time of Creation to create Adam, the angels in Heaven were divided into two camps: those who were in favor of creating a human race, and those who were opposed. *חסד אומר ייברא שהוא גומל חסדים, נאמת אומר אל ייברא שכלו שקרים. צדק אומר ייברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל ייברא דכוליה קטטה.* The Heavenly forces in favor of creating man argued that man possesses many virtues, including those of kindness and compassion, as well as righteousness. The opposing camp argued that human beings are dishonest, and are creatures of contention, incapable of living peacefully with one another (*Bereishis Rabbah* 8).

When the city of Sodom was built and eventually evolved into a place of evil and wickedness, where strangers who wandered into town were treated with callousness and cruelty, the Heavenly forces who had been opposed to the creation of man were able to point to this evil community as proof of the correctness of their stance. Since G-d had decided, in spite of their opposition, to create man, He was, as it were, on the defensive because of the actions and behavior of the inhabitants of Sodom.

When He reluctantly came to the decision that Sodom had to be destroyed, and sent the third angel to implement this decision, the Almighty wanted to demonstrate to this angel, and through him to the Heavenly forces, that Sodom should not be considered as a model of humankind. He therefore commanded the angel of destruction to first visit the house of Avraham, for there the angel would observe that man is capable of kindness and generosity, and this would justify G-d's decision to create man. Lest the Heavenly forces believe that mankind is represented by evil Sodom, it was important to hold Avraham up as a model of the nobility that man can achieve. It is for this reason that the angel, charged with the destruction of Sodom, made this detour on his way to fulfill his mission.

A second answer is given, alluded to in a brief commentary by the Sforno. Commenting on the verse: *וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים*, "and the men turned from there" (18:22), the Sforno comments: "They turned from the house of kindness" and proceeded to Sodom. According to the Sforno, the Torâh is contrasting the house of Avraham, which was characterized by kindness, with the city of Sodom, a place steeped in cruelty and wickedness.

(3)

According to some Bible commentators, the final decision of the Heavenly Court was reached at that moment, in the house of Avraham. It was this contrast between the house of kindness and the wickedness of Sodom which sealed the fate of that city. Since the minimum number of judges on a court is three, this explains, according to these commentators, why it was necessary for the third angel to accompany his colleagues. This also explains the commentary of Rashi on the verse: וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, "while he was sitting at the entrance of the tent" (18:1).

When the *Shechinah* appeared, Avraham wanted to stand up, but G-d said to him: You sit and I will stand, to symbolize for all time that whenever a Jewish court sits in judgment, the Almighty

will be present, as it is written: אֱלֹקִים נֹצֵב בְּעֵדֹת קָל, "G-d stands in the Divine assembly" (*Tehillim* 82:1). This proves that there was a trial going on at that time, and a verdict was being reached based upon the comparison between the house of Avraham and the city of Sodom.

This may well explain why Avraham became so agitated when G-d revealed to him His intent to destroy Sodom, and also clarifies why Avraham interceded so passionately on behalf of the city. He attempted to change G-d's decree because he felt responsible for the destruction of Sodom since he had inadvertently sealed their fate!

Be it the first answer or the second, the presence of the third angel in Avraham's house is now understandable. It was important for the angels in Heaven to know the potential for *chesed* that human beings possess, thereby justifying G-d's creation of man; and it is also important for us to appreciate the need for due process of law before a decision to punish a community is reached.

כי נביא הוא ויתפלל בעדך - because he is a prophet, and he will pray for you. Why was it necessary for Abraham to pray on behalf of Abimelech? God was in essence saying that as far as He was concerned, there was no compelling reason to keep Abimelech alive. However, if Abraham felt that Abimelech's continued existence would be useful—that he had an important mission that had yet to be realized—God would spare him.

Each person is sent to earth as an agent of the Creator. This role as agent disappears the moment the sender wishes to terminate the agent's status. A person exists on earth only as long as he pursues his mission. Abimelech had to convince Abraham that his specific mission was sufficiently important for his existence to continue, motivating Abraham to pray with a sense of urgency for God to spare his life.

5
מ

2

2

6
מזרח
הים

7
הצדק
מ

ובטרם שאכנס ליישובי אקדים מה שנמצא בספרים, שמדרכי ההשגחה העליונה שכשהצדיק מתפלל על דבר שלפי דעתו הוא טוב לו, הקב"ה עושה רצונו וממלא בקשתו ואעפ"י שיצמח לו רעה מזה. ומעין זה מצינו בדרך מלך ישראל שביקש מהקב"ה בחננו ונסני אעפ"י שהיה גלוי ויודע להבורא יתברך שאינו כדאי לו וכמה צער נצטער אותו צדיק ע"י מ"מ נתמלא רצונו, וכמבואר בסנהדרין (דף קד ע"א). וכן ראיתי מפרשים הפסוק רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע וישועם, דלכאורה הוא כפל לשון, שמכיון שהוא עושה רצונם מה מקרא חסר שצריך לומר עוד ואת שועתם ישמע וישועם, ופירשו המפרשים דהכי קאמר רצון יראיו יעשה מה שהם רוצים ואח"כ רואים שזה להם לצרה מה שביקשו וצוועים ע"י, אפילו הכי ישמע וישועם מדבר זה שהם בעצמם בקשו מקדם. וממילא מבואר בזה דברי הקב"ה שיקרא פרשת חטאת ואם חטא מכפרת ואם לא חטא חז"ל כקורא בתורה, אבל אם יאמר יהי רצון כאילו הקריב והרי הוא מתפלל שיהא חשוב כאילו הקריב ואם לא חטא ומקבלים תפילתו הרי נענש משום תולין בעורה שהרי התפלל שיהא כאילו הקריב קרבן.

פעמים נדמה לאדם שיש לו סיעתא דשמיא לדבר שהוא עושה, אל יסמוך על זה לאמר שדבר טוב הוא דלולי כן לא היה הקב"ה עוזרו! שרק לכא לטהר סייעין אותו אבל בבא לטמא אמרו רק פותחין לו ולא מסייעין. דמכל מקום פעמים יש לניסיון סייעוהו וכיוצא, וכמ"ש במיכה שאמר עתה ידעתי כי ייטיב ה' [ושם זה בהוי"ה זהו קודש כדאיתא בשבועות (לה, ב) 3] לי כי היה לי הלוי לכהן (שופטים יז, יג) 4, הרי חשב זהוה לו סייעתא דשמיא ועזר אלהי להזמין לו הלוי לכהן ולהטיב לו. [אמנם רז"ל אמרו חננא דבני אליהו (רבה פכ"ו) כי מיכה כפר באנכי 5, ובמקום אחר ביארתי שהוא כפירה בשורש ישראלי, וע"ש באריכות 6. ורק בכאלה נמצא זה מי שהוא ח"ו שורש פורה כו'. אבל אטו גנן מי ידעין מהיכי קאתינן כו' (כמ"ש קידושין עא, ב) 7. והעצה לזה תפלה ותחנונים לרחמי שמים המועילים להפך גם השורש. כמ"ש במקום אחר על פסוק לב טהור ברא לי וגו' (תהלים נא, יב), דבריאה בכל מקום היינו יש מאין כנודע 8] ועיין לקמן אות ס"ד:

4

8
א"א
א"א

(10) ד"ר ח'ל

1 ואנכי עפר ואפר. השפיל עצמו בשני הקצוות, דעפר מעולם לא היה בו צורה חשוכה רק יכול לקבל צורה חשוכה. דרכולך לזרוע בו רגל כל הצמחים או לעשות ממנו כלי חשוב. ואפר מקודם היה בו צורה רק שעתה אינו יכול לעשות ממנו מאומה דאינו בר גיבול וגם אינו מגדל צמחים. זהו שאמר על עצמו דמעולם לא היה דבר חשוב וגם אינו עומד להיות יוצא ממנו דבר חשוב. זהו שאמר במסכת חולין (דף פה. ב) דבשכו שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה לעפר סוטה ואפר פרה. דאפר פרה הוא לטהר להטמא מכאן ולהבא. ועפר סוטה הוא לברר שהיתה מקודם טהורה עד עתה. ושניהם הם מדה כנגד מדה:

(9) כי כן עפר ואפר - עבר ועתיד

בשני מקומות בתורה מופיע הלשון של "לך לך", אחד בתחילת פרשת לך לך, והשני בפרשת וירא כשנצטווה אברהם בנסיון העקידה: "לך לך אל ארץ המוריה". שני הנסיונות מקבילים אחד לשני, הנסיון של לך לך הוא בכך שאברהם בעוזבו את ארצו ומולדתו ובית אביו הקריב את עברו. והנסיון של העקידה היה שאברהם יהיה מוכן להקריב את העתיד של "כי ביצחק יקרא לך זרע".

כי ירא אלהים אתה: זה המאמר נפלא⁹⁷, והלא כבר נודע אפילו לכל אדם אשר אברהם ירא ואוהב את ה' על הצד היותר אפשר, ואדרכה מזה המעשה לבד לא תהיה ההוכחה חזקה על שהוא ירא תמיד את אלהים. אחר שכידו⁹⁸ להמית⁹⁹ גם בלי הקרבת אברהם. והרי מלך בשר ודם אם יגזור על אדם לשחוט את בנו אי אפשר להתעקש בזה, אחרי שידוע שביד

היה מצוה הקב"ה לשחוט ולהרוג את בנו, הלא אם רוצה או אינו רוצה היה מוכרח לעשות, אבל ציווי ה' היה להעלותו "לעולה" ואין עולה אלא לרצון, כדכתיב "לרצונכם"¹⁰⁵, וא"כ אם היה מצד ההכרח¹⁰⁶ לא היה יצחק מתקדש לעולה, והיה רשאי אח"כ להטיל בו מום. אבל כאשר היה אברהם עושה באהבה וברצון גמור עד שנתקדש לעולה, וא"כ לא חשך ממנו, ומשום הכי הזהירו שלא יעשה בו מום¹⁰⁷. } ואע"ג שאין אזהרה מהתורה שלא לעשות מום בקרבן אלא באופן שיהיה לרצון לקרבן¹⁰⁸, כמו שכתבתי בספר ויקרא (כב,א)¹⁰⁹, מזה הבין אברהם אבינו להקריב את האיל תחת יצחק, ויהא כמו שיצחק הוא באמת קרב על המזבח ואסור לעשות בו מום. והיינו דכתיב אחר זה "וישא אברהם"¹¹⁰ וכו' שהבין דצריך כאן לאיזה קרבן.

המלך להמית את שניהם האב והבן. אלא ענין הנסיון היה בשני דברים, חדא, שאם מלך צוה על אדם הדיוט שאין לו הכרה ודברים עם המלך לשחוט את בנו, פשיטא שאין לו מה לעשות כי אם לילך ולעשות כדבר המלך, אבל אם יאמר לאוהבו אשר רגיל עמו הרבה לעשות דבר נפלא כזה, פשיטא שלא יתאפק מלשאול את המלך מדוע ואיך, ואולי ישנה הרצון. כך היה אפשר באברהם שהיה אוהבו של הקב"ה ומצא לבו לבקש על סדום הרבה, והנה בבוא לפניו גזירה כזו על בנו שהוא כנפשו לא דיבר מאומה, והלך ועשה בלי שום שאלה והתמהמהות, ואין זה כמו שהיה אוהב נפלא¹⁰⁰, רק היה עליו פחד ה' כמו אחד האדם¹⁰¹, ובדבר שנוגע לנפשו לא דיבר מאומה, והוא רבותא נפלאה. ועיין מה שכתבתי בספר דברים (ד,י)¹⁰². ורא חשכת וגו' ממני: זוהי רבותא שנית¹⁰³ וטעם על "ואל תעש לו מאומה"¹⁰⁴. כי אם

(11) ד"ר ח'ל 73

(12) ד"ר ח'ל

7 במדרש (בראשית רבה ג, טו): שם קרא אותו "שלם", (שנאמר "ומלכי צדק¹⁰ מלך שלם" - בראשית יד, יח), אברהם קרא אותו "יראה" (שנאמר "ויקרא אברהם שם המקום ה' יראה". אמר הקב"ה, אם קורא אני אותו יראה" כשם שקרא אותו אברהם, שם - אדם צדיק - מתרעם. ואם קורא אני אותו "שלם", אברהם - אדם צדיק - מתרעם). אלא הריני קורא אותו ירושלים, (כמו שקראו שניהם: - "יראה", "שלם" - ירושלים)¹⁸. והענין, דשם היה בדור המבול, והיה בתיבה וזן ופרגס כל הנבראים שם בתיבה, והעיקר¹⁷ היה לתקן המדות והפעולות שהמה היו מושחתים, ש"השחית כל בשר דרכו", "ומלאה

הארץ חמס", וכל לימודו היה לתקן המדות והתכונות בכל החי¹⁹. וזה מורה "שלם", שהוא מורה שכל המין האנושי הוא אדם אחד, וכל אחד הוא אבר מאברי האדם הגדול, וכל אחד נצרך לחברו, מושפע ומשפיע זה מזה, וכולם כאחד נושאים קיום מין האנושי ונצחותו. אמנם¹⁹ אברהם התפלסף מאוד בחכמה, ולמד כל דרכי הטועים, והתווכח עמהם, וחקר בשכלו כי יש ה' אחד משגיח על הכל, ולא מסר השגחתו להכוכבים כאמונת הצאב"ה²⁰, ומשום זה. צלי אברהם "ה' יראה"²¹, שאמרו בספרי²² "כי צורם מכרם" (דברים לב, ל) - זה אברהם, שכירר לו הגליות ולא גיהנום, ובגלות²³ צריך להיות ההשגחה הפרטית יותר לקיומם, כמו שאמרו "גלו לבבל, שכינה עמהם" (מגילה כט, א), ואין כאן מקומו להאריך. וזה "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", רצונו לומר, שיתגלה אלקותו בראות כל בשר כבוד ה' בנסים פרטיים. והנה ירושלים בנויה על שני הדברים, היינו לזכר המושכלות שעיקרן במוח, ולתקן ולקשט המדות שעיקרן בלב. וזהו בכלל מאמרם ז"ל (ברכות ה, א): "לעולם יכנס אדם שני פתחים ואחר כך יתפלל"²⁴ - זהו המוח והלב²⁵. ולכן, ירושלים "כלילת

(5)

1 יופי משוש לכל הארץ (איכה ב, טו), "ושם
 עלו שבטים (שבטי י"ה) להודות לשם ה"
 (תהלים קכב, ד), כי המידות²⁶ והמושכלות²⁷
 שניהם נודככו ונטהרו בירושלים. ולכן קרא
 אותה "ירושלים" על שתי הפעולות. ולזאת
 בארץ חרוץ ששם היו המידות לא בהשחתה,
 כי שם פעלו שם ועבר, לכן ציוה אברהם
 ליקח אשה לבנו משם, כדברי רבינו נסים
 בדרוש ה'²⁸, שהמידות מושרשות בלב הבנים
 גם כן, ואין כאן מקומו להאריך. ולכן נקרא
 ירושלים, "יראה" על שם טהרת המושכלות,
 ו"שלם" על הזדככות התכונות והמדות, אשר
 על זה נאמר "כלילת יופי". ואמרו במדרש
 רבה ויצא פרשה ע': "הדא אמרה שאנשי
 מזרח גדורים מן העריות"; שעל זה פעלו
 שם ועבר לתקן המידות והתכונות. אך לא
 הועילו לבני דורם לתקן המושכלות, וכמו
 שנאמר, וזה שאמרו במדרש רבה (בראשית)
 פרשה ג"ה: "המוריה": — "שיצאה הוראה
 לעולם" — זה תיקון המושכלות, "ושיצאה

יופי משוש לכל הארץ (איכה ב, טו), "ושם
 עלו שבטים (שבטי י"ה) להודות לשם ה"
 (תהלים קכב, ד), כי המידות²⁶ והמושכלות²⁷
 שניהם נודככו ונטהרו בירושלים. ולכן קרא
 אותה "ירושלים" על שתי הפעולות. ולזאת
 בארץ חרוץ ששם היו המידות לא בהשחתה,
 כי שם פעלו שם ועבר, לכן ציוה אברהם
 ליקח אשה לבנו משם, כדברי רבינו נסים
 בדרוש ה'²⁸, שהמידות מושרשות בלב הבנים
 גם כן, ואין כאן מקומו להאריך. ולכן נקרא
 ירושלים, "יראה" על שם טהרת המושכלות,
 ו"שלם" על הזדככות התכונות והמדות, אשר
 על זה נאמר "כלילת יופי". ואמרו במדרש
 רבה ויצא פרשה ע': "הדא אמרה שאנשי
 מזרח גדורים מן העריות"; שעל זה פעלו
 שם ועבר לתקן המידות והתכונות. אך לא
 הועילו לבני דורם לתקן המושכלות, וכמו
 שנאמר, וזה שאמרו במדרש רבה (בראשית)
 פרשה ג"ה: "המוריה": — "שיצאה הוראה
 לעולם" — זה תיקון המושכלות, "ושיצאה

יראה לעולם" — זה טהרת התכונות ועונש
 על השחתת המידות, וכמו שכתוב (ויקרא
 יח, כח): ולא תקיא הארץ אתכם (בטמאכם
 אותה) כאשר קאה הגוי אשר לפניכם. (ושם
 פסוק כו): כי את כל התועבות האלה עשו
 (אנשי הארץ אשר לפניכם, ותטמא הארץ).
 וכדברי ראב"ע כי בארץ ישראל גם העובדי
 בוכבים שלא נצטוו נענשו על העריות, יעוין
 שם²⁹. ועיין תענית טו, א ובתוספות שם³⁰,
 ואין כאן מקומו להאריך. וזה דרוש נכבד,
 ודו"ק.

(13)
 ae

(6)